

ARBETETS MUSEUM
Laxholmen
602 21 NORRKÖPING

REDOVISNING
2010-03-29

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Underlag för en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande

(Dr Ku2009/2152/KT)

Arbetets museums uppdrag och verksamhet

Enligt stiftelsestadgar och regeringens regleringsbrev har Arbetets museum i uppdrag att *dokumentera och levandegöra industrisamhällets historia*. För att fullfölja uppdraget arbetar Arbetets museum med att,

- 1) samla in och bevara människors minnen och erfarenheter av arbete och vardagsliv i industrisamhället,
- 2) stödja landets över 1 400 arbetslivsmuseer med kurser, rådgivning, samordning, synliggörande i utställningar, deltagande i mässor, utgivning av museikatalog och hemsidor.

Genom insamlingar, dokumentationer och stöd till arbetslivsmuseerna arbetar Arbetets museum med bevarande av både immateriellt och materiellt kulturarv. På arbetslivsmuseer bevaras kunskap, föremål och miljöer i verksamhetens ursprungliga sammanhang, vilket är en mycket viktig del i arbetet med att levandegöra vår historia och vårt kulturarv.

Arbets sättet innebär att museet inte äger några egna föremålssamlingar. Museets arkiv innehåller istället material från insamlingar och dokumentationer. Sedan 2009 inhyser museet även ett arkiv med ca 2 000 originalverk av tecknaren Ewert Karlsson, i anslutning till det nyöppnade EWK-museet Centrum för politisk illustrationskonst. De två arkiven är öppna för forskning. Utöver dessa har vi en bibliotekssamling innehållande ca 15 000 boktitlar och 150 tidskrifter, med ämnesmässig anknytning till museets verksamhet.

På grund av museets begränsade samlingar koncentreras detta underlag framförallt till uppdragets två sista frågor. Underlaget inleds med en nulägesbeskrivning inklusive insatser och pågående projekt. Därefter beskrivs vilka samarbeten som bör prioriteras för att skapa bättre förutsättningar för bevarande, och för att i ökad utsträckning tillgängliggöra material inom ramen för museets verksamhet.

Nulägesbeskrivning – insatser och pågående projekt

Minnesinsamlingar och dokumentationer

Arbetets museum har sedan starten 1991 genomfört trettiofem minnesinsamlingar och dokumentationer av arbete och vardagsliv. Arkivet rymmer sammanlagt ca 15 hyllmeter. De flesta intervjuer har transkriberats och samtliga ljudinspelningar har överförs i digitalt format, både i fasta och redigerbara format. Museets senare film- och fotomaterial är i digitalt format medan de tidigaste film- och fotodokumentationerna från 1990-talet är odigitaliserade. Inte heller alla minnesberättelser finns i digitalt format. Ur bevarandeperspektiv har det för dessa materialtyper inte alltid bedömts nödvändigt att digitalisera. Prioriteringen av digitalisering av

Ljudkassettband har gjorts mot bakgrund av att dessa snabbt försämras i kvalité och att uppspelningstekniken på ett avgörande sätt har utvecklats när det gäller ljud.

Alla museets insamlingar och dokumentationsprojekt presenteras i en sammanställning på museets hemsida. Samtliga insamlingar och dokumentationer har även registrerats i SAMDOK:s databas och på så vis gjorts tillgängliga via Nordiska museets hemsida. Vi planerar också att registrera samlingarna på NAD (Nationell Arkivdatabas) för att öka tillgängligheten. Museet har även en egen biblioteks-databas (program FileMaker) med ca 12 000 titlar, sökbar via hemsidan. Vi planerar att även registrera museets bokbestånd i Libris, för att den vägen öka tillgängligheten av museets bibliotekssamling. Biblioteket är ett referensbibliotek.

Museets insamlade material, det vill säga bilder och berättelser, har däremot inte publicerats direkt på internet. Anledningen är att museets typ av samling aktualiserar etiska frågor på ett sätt som föremålssamlingar inte gör i samma utsträckning. Samlingen innehåller personliga berättelser vars tillgänglighet bygger på samtycke från informanterna. Tidigare samtycken omfattar inte tillgänglighet på internet varför vi hindrats att publicera materialet där. Vi diskuterar i dagsläget huruvida vi ska anpassa våra samtycken i framtida insamlingar, men frågan är förstas hur det påverkar deltagandet. Frågor kring etik och digitalisering diskuteras för närvarande i nätverk för institutioner med liknande samlingar, exempelvis inom SAMDOK (höstkonferensen 2009 hade bland annat detta som ett tema).

Databas över samlingarna vid landets alla arbetslivsmuseer

Arbetets museums uppdrag att stödja arbetslivsmuseerna runt om i landet inkluderar rådgivning, kurser, aktiviteter för att synliggöra och skapa intresse för museernas verksamhet, nära samarbete med arbetslivsmuseernas samarbetsorganisationer och samarbetsråd, ArbetSam. De över 1 400 museerna engagerar över 15 000 ideellt arbetande människor runt om i landet. Under 2006 och 2007 inventerade Arbetets museum samlingarna vid landets alla arbetslivsmuseer, med hjälp av Access-medel. I en databas samlades uppgifter om inriktning, antal föremål och hyllmeter. I dagsläget innehåller arbetslivsmuseerna sammanlagt 41 500 hyllmeter samlingar, 8 miljoner föremål och 8,7 miljoner foton. Databasen finns delvis tillgänglig på nätet www.arbetslivsmuseer.se. När det gäller databasen för arbetslivsmuseer ser vi stora möjligheter (se nedan).

Databas över EWK-samlingen

Samtliga bilder i EWK-arkivet är digitaliserade och samlade i en databas. Denna databas är för närvarande tillgänglig enbart på Arbetets museum men avsikten är att den ska bli sökbar även på internet och gärna via K-samsök (se nedan). Då måste bilderna dock skyddas mot nedladdning av upphovsrättsliga skäl.

Vilka samarbeten med andra offentligt finansierade institutioner bör prioriteras?

Central institution med ansvar för digitalt bevarande

Arbetets museum ser gärna att någon central institution tar på sig ansvaret för det långsiktiga bevarandet av insamlat material i digitalt format. En centralisering av denna uppgift skulle på ett effektivt sätt säkerställa successiv migrering till nya format i takt med teknisk utveckling på ett sätt som inte är möjligt när, som i dagsläget, varje enskild mindre institution ska ta beslut om överföring av filer – något som många av de enskilda institutionerna inte ens har tillräcklig kunskap om. Ur bevarandesynpunkt skulle det vara önskvärt om en central institution fick ett samlat ansvar för detta. Möjliga institutioner för ett sådant uppdrag är

Kungliga Biblioteket eller Riksarkivet som har både tekniska resurser och kompetensen för att ansvara för ett långsiktigt bevarande.

Gemensamma riktlinjer för digitalt tillgängliggörande

När det gäller tillgängliggörandet av material efterlyser vi samlade nationella riktlinjer för digital publicering på internet, det vill säga riktlinjer för hur material kan – och kanske *inte* kan – publiceras med hänsyn tagen till gällande riktlinjer och lagstiftning på nationell och internationell nivå, så som exempelvis vetenskapliga etiska riktlinjer, personuppgiftslagen, upphovsrätt och grundläggande medborgerliga rättigheter inom EU. Detta skulle behöva diskuteras vidare i sektorsövergripande forum. I dagsläget pågår diskussioner parallellt exempelvis inom ABM-sektorns nätverk – där man i första hand diskuterar digitalt tillgängliggörande utifrån upphovsrätt – och inom museinätverket för samtidsdokumentation SAMDOK – där frågan i första hand diskuteras utifrån integritet och etiska överväganden. Här skulle ett samarbete för utarbetande av gemensamma riktlinjer behöva prioriteras.

Satsningar på K-samsök

När det gäller tillgängliggörande anser vi att K-samsök, som initierades i samband med museikoordinatorernas utredning, är ett mycket lovande projekt som är värt att fortsätta och utveckla. K-samsök skulle kunna erbjuda ett effektivt sätt att med relativt små medel tillgängliggöra information om samlingar från många – även mindre – institutioner. För att utveckla K-samsök behövs en långsiktig satsning på projektet som inbegriper ytterligare informationssatsningar till institutionerna så att fler ansluter sina databaser.

Arbetets museums databaser innehåller i första hand översikter över museets och arbetslivsmuseernas samlingar, inte i sig digitaliserat material. Därför är museets databaser i dagsläget inte heller kopplade till K-samsök. EWK-databasen innehåller däremot digitaliserat bildmaterial och vi hoppas kunna ansluta denna till K-samsök för att göra materialet mer tillgängligt. I relation till K-samsök skulle också ett samarbete med arbetslivsmuseerna kunna utvecklas i syfte att ytterligare synliggöra deras föremålssamlingar, se nedan.

Digital tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Viktigt är också att K-samsök och de applikationer som ska presentera data därifrån utvecklas i samråd med relevanta användare till exempel personer med funktionsnedsättning (se skrivelse från Handikappförbunden daterad 2009-09-14 till Kulturdepartementet och samtliga myndigheter och institutioner som tar fram underlag för strategier för digitalisering.) För dessa grupper ser vi också möjligheten att tillgängliggöra längre utställningsprojekt och permanenta utställningar via internet, som en intressant möjlighet för framtida satsningar.

Vilka samarbeten med privata aktörer, såsom företag, folkrörelser och ideella organisationer bör prioriteras?

Utveckling av databasen över arbetslivsmuseernas samlingar i samarbete med arbetslivsmuseerna

Arbetets museum ser stora utvecklingsmöjligheter när det gäller samarbetet med arbetslivsmuseerna och ArbetSam – behovet att synliggöra det kulturarv som dessa museer bevarar är enormt. Den första inventeringen av arbetslivsmuseernas samlingar och uppbyggandet av databasen som skedde 2006/2007 behöver följas upp av ytterligare projekt. Databasen skulle behöva utvecklas och kompletteras med föremålsbilder och metadata så att den blir än mer användbar vid sökning efter föremål och information. Detta skulle också vara en förutsättning för att göra den sökbar via K-samsök. Att möjliggöra sökningar i dessa

samlingar via K-samsök skulle bli ett värdefullt komplement till sökningar i samlingarna på landets mer etablerade museer och arkivinstitutioner.

En systematisk digitalisering av arbetslivsmuseernas samlingar, bland annat i syfte att komplettera databasen, är dock ett enormt projekt som givetvis inte kan genomföras inom ramen för arbetslivsmuseernas eller Arbetets museums befintliga resurser. En digitalisering skulle dock vara ett angeläget steg i arbetet med att synliggöra dessa samlingar som utgör en mycket viktig och i viss mån mer orörd del av vårt kulturarv, än vad vi finner vid de etablerade institutionerna. Så länge dessa stora samlingar inte kan inkluderas på ett fullgott sätt i söksystem så som K-samsök missar vi stora delar av vår kulturarvsskatt. Hur vill staten agera för att tillgängliggöra dessa samlingar?

I detta ärende har museidirektör Anders Lindh beslutat, efter föredragande av Sofia Seifarth. I handläggningen har också Niklas Cserhalmi deltagit.

Anders Lindh
Museidirektör

Sofia Seifarth
Forskningschef